

Т.В. БОЧУЛЯ, *к.е.н., доцент,
кафедра бухгалтерського обліку та аудиту,
Харківський державний університет харчування та торгівлі*

ВПЛИВ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА НА РОЗВИТОК ДИНАМІЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

З точки зору перетворень, які відбулися в усіх площинах соціального й економічного устрою, революційним стало широке запровадження інформаційно-комунікаційних технологій як інструменту інформаційного обслуговування світового простору. Інформатизація торкнулася всіх аспектів суспільно-економічного устрою світової спільноти, оптимізувавши інформаційні потоки та інформаційний обмін в національному та міжнародному масштабах. Не залишилась осторонь й система бухгалтерського обліку, яка справедливо визнана ефективним джерелом релевантної інформації для потреб управління. Сучасність зорієнтувала наукове товариство на переосмислення базових облікових концепцій, які більше не відповідали дійсності та затребуваності інформатизованого економічного середовища. Це спонукало до реформування системи обліку в напрямку запровадження динамічної концепції, якою передбачалося формування такого інформаційного забезпечення, яке дозволить передбачити розвиток подій та вжити відповідних заходів запобігання невизначеності та як найефективнішого використання ресурсів для отримання очікуваного результату.

У цьому зв'язку вельми актуальним представляється становлення й розвиток динамічної концепції бухгалтерського обліку, що пояснює зміст сучасних облікових парадигм, сформованих на тлі еволюції суспільно-економічної формації світу і трансформації наукової думки.

Представники провідної наукової спільноти, усвідомлюючи важливість та цінність перетворень сучасного економічного світу, розширили підходи до вирішення теоретико-методологічних питань бухгалтерського обліку, пов'язаних з іс-

тотними змінами техніко-технологічних процесів провадження інформаційної діяльності із забезпечення управління. Парадоксально, проте факт, що не дивлячись на розуміння дослідниками важливості одностайної концепції бухгалтерського обліку, узгодження та єдиного висновку їх погляди та пропозиції не мають, що спричиняє суттєві складності облікової діяльності та розвитку обліку в напрямку забезпечення інформаційно-аналітичних потреб сучасного бізнес-середовища.

Суттєвість наукового надбання в рамках розвитку теорії бухгалтерського обліку як науки, що представлена результатами історичного розвитку наукової думки, проявляється в розвитку ключової категорії сучасної науки – парадигми. В області бухгалтерського обліку особливу цінність має науковий здобуток М.К. Уеллса, який запровадив в теорію обліку концепцію парадигми, виділивши види облікової парадигми [5]. Іншим, не менш важливим надбанням наукової спільноти, є робота видатного російського вченого Я.В. Соколова, який виділив три парадигми бухгалтерського обліку: уніграфічна (проста), камеральна і діаграфічна (подвійна) [3], що було вимогою того часу, коли облік позиціонувався скоріше як технічний інструмент, а не повноцінна інформаційно-аналітична система.

Концепція сучасного бухгалтерського обліку формувалася під впливом динамічної концепції, основою якої став основоположний принцип класичної теорії бухгалтерського обліку – принцип безперервності. Тим не менш, для потреб розвитку багатоцільового бухгалтерського обліку цей принцип зазнав неабиякої критики. Зокрема, відомий український вчений С. Голов, розвиваючи ідею теорії багатоцільового обліку задля усунення суттєвих обмежень його моноцільової форми, вивів гіпотезу про те, що «принцип безперервності втрачає сенс, якщо метою є оцінка вартості бізнесу. В цьому випадку навіть за наявності припущення безперервності діяльності активи і зобов'язання оцінюватимуться за ринковими цінами. Виходячи з цього такий принцип не має самостійного значення для багатоцільового обліку» [1].

Загалом, динамічний характер сучасної системи бухгалтерського обліку – це принципове перетворення уявлення про рет-

роспективний характер обліково-інформаційного забезпечення, оскільки мета обліку не звужується до збереження майна власників, а передбачає отримання максимальної економічної вигоди від активів, ресурсів та розміщеного капіталу. Основою формою фінансової звітності за таких умов стає звіт про фінансові результати, з якого споживач релевантної підсумкової інформації про фінансовий стан економічного суб'єкта, спроможний отримати відомості щодо показників результативності бізнесу. Характерним аспектом динамічної бухгалтерії є нова інтерпретація розрахунку фінансового результату як різниці між правом на отримання грошових коштів та зобов'язаннями на їх виплату. Це повністю відповідає ідеї сучасності про те, що ключовим активом є інформація – фактично бізнес має у своєму розпорядженні інформацію про капітал, активи, кошти, яка дозволяє йому проваджувати фінансові відносини із суб'єктами, котрі мають прямий матеріальний інтерес до результатів діяльності.

Точність обчислення фінансового результату є запорукою демонстрації широкому загалу спроможності економічного суб'єкта рухатися в напрямку стабільного розвитку, не зважаючи на складні кризові умови, які супроводжують бізнес-активне середовище. Це своєрідний сигнал для зацікавлених власників вільних коштів розмістити власні активи у діяльності суб'єкта господарювання, котрий буде здатним примножити вартість бізнесу й тим самим запропонувати своїм учасникам (власникам) суттєву економічну вигоду. Зауважимо, що фундатор динамічної теорії балансового ведення Е. Шмаленбах, підкреслюючи верховенство розрахунку фінансового результату, тим не менш, наголошував на умовному характері цього обчислення для окремих періодів діяльності, що спонукає фахівця до наближення такого результату до принципу достовірності, досягти чого можливо за умови порівнянності фінансового результату [4]. Цінність наукових надбань вченого проявила себе в ще одному принципі, який ліг в основу концепції бухгалтерського обліку – принцип відповідності доходів і витрат.

Концепція динамічного обліку була протиставлена теорії статичного обліку, в якому вбачалося превалювання фінансового

стану економічного суб'єкта над показником фінансового результату. Досі немає єдиної думки щодо того, чи раціонально применшувати значення фінансового результату, який є індикатором віддачі на вкладені кошти. Тому обидві концепції органічно поєднуються на практиці, причиною чого є об'єктивна неможливість одностайного застосування їх окремо одна від одної.

Сьогоднішні запити споживачів на інформацію ставлять непросте завдання для бухгалтерського обліку – зростаючі очікування користувачів від оперування відомостями, придатними для управління, спонукають до просування такої концепції бухгалтерського обліку, що своїм підсумком матиме найбільш достовірне інформаційне джерело, яке в повному обсязі презентує стан фінансово-господарської діяльності, результати бізнесу та перспективні можливості зростання на майбутню перспективу, не втрачаючи високого рівня економічних показників.

Намагання якомога ширше та повніше задовольнити різні групи користувачів релевантними обліковими даними має протилежний ефект – виникають складності в інтерпретації показників фінансової звітності, що спричиняє неадекватність управлінських рішень, які націлені на обрання такого варіанту провадження діяльності, за якого максимальний економічний ефект від бізнесу буде отриманий при мінімально витрачених ресурсах та капіталі. Зважаючи на те, що облік є своєрідною мовою бізнесу, нескладно визначити, що чим щирим він є, тим результативнішим буде його залучення. Тим самим ера статичного обліку неминуче підходить до свого логічного занепаду, оскільки фундаментальна основа теорії статичного обліку – принцип уявної ліквідності більше не виправдовує себе, поступившись концепції динамічного обліку, який відкидає штучно виведені показники та орієнтується на реальні відомості, котрі перетворює у корисні знання про стан бізнесу.

Специфіка інформаціології сучасного економіко-суспільного простору логічно позначилася на зміні характеру інформаційно-аналітичного забезпечення, що виражається не тільки в тому, що інформація стала важливим продуктом, активом, капіталом, а й в посиленні вимог до її продуктивності – інформація має бути пропо-

нована користувачеві не як відомості, а як продукт інтелектуальної роботи – знання. У цьому сенсі інформаційно-комунікаційні технології значно покращують базові процеси з обробки та обслуговування інформаційного масиву, що у підсумку сприяє інтелектуалізації релевантної інформації.

Визначальну роль знань як цінного ресурсу бізнесу підкреслив А.А. Пилипенко, звернувши увагу на те, що нинішня концепція фінансового обліку йде у розріз з динамічним розвитком концепції управління знаннями, яка отримала неабияке поширення серед кращих представників наукової думки [2]. Формування нової облікової категорії «знання» провело паралель між завданнями динамічного та статичного обліку. Інформаціологія суспільства так чи інакше змусила широкий загал зрозуміти цінність інформації та усвідомити залежність бізнесу від її якості та коректності. Сьогодні користувач інформації позиціонує себе як розумний споживач інформації і затребує від економічного суб'єкта відомості про успішність бізнесу – раціональність використання ресурсів і капіталу, рівень фінансової стійкості, перспективність на майбутнє. Реалістичність та неупередженість основи динамічного обліку схилила на його бік більше прихильників, ніж має його статичний аналог.

Одна з головних причин просування динамічного обліку в інфортизованій економіці пояснюється широкою інтеграцією похідних від концепцій бухгалтерського обліку та запровадженням в їх основу інформаційно-комунікаційної платформи, яка змінює уявлення про можливості інформаційного обслуговування бізнесу та його економіко-суспільних зв'язків. Сьогоднішня тенденція розвитку бухгалтерського обліку спрямована в бік трансформації його класичного уявлення й піднесення на рівень нового інформаційно-аналітичного базису сучасної системи управління. У результаті наукових, техніко-технологічних, інформаційних реформ економічно розвинута спільнота отримала суттєвий інструмент, який має не тільки технічні характеристики – систему динамічного бухгалтерського обліку.

Список використаних джерел

1. Голов С. Теорія багатоцільового бухгалтерського обліку / С. Голов // Бухгалтерський облік і аудит. – 2011. – № 4. – С. 3–13.
2. Пилипенко А.А. Об'єктивний вплив появи сучасних технологій управління на трансформацію облікової парадигми та його суб'єктивне сприйняття / А.А. Пилипенко // Сучасні проблеми управління підприємствами: матеріали міжн. наук.-практ. конф-ї 8-9 листопада 2012 р. – Х.: ФОП Александрова К.М., ВД «ІНЖЕК», 2012. – С. 58–61.
3. Соколов Я.В. История развития бухгалтерского учета / Я.В. Соколов. – М.: Финансы и статистика, 1985. – 357 с.
4. Schmalenbach E. Dynamische Bilanz. 4. Aufl. – Leipzig, 1926. – 376 s.
5. Wells M.C. A Revolution in Accounting Thought? / M.C. Wells // The Accounting Review. – 1976. – № 3. – pp. 471-482.

УДК 657.1

З.В. ГУЦАЙЛЮК, *д.е.н., професор,
кафедра обліку у виробничій сфері,
Тернопільський національний економічний університет*

ПРОГНОЗНИЙ ОБЛІК: РЕАЛЬНА ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА ЧИ НАДУМАНА НАЗВА?

Окрім досліджень проблем суті, ролі та місця в системі управління виробництвом фінансового й управлінського обліку, в економічній літературі, виданій останнім часом, активно розвивається ідея існування також інших його видів, які у свою чергу формують (або ж – мали б формувати) свої особливі інформаційні системи. Мова насамперед йде про вже згадувані нами так звані "прогнозний", "стратегічний", "креативний" облік.

Насамперед слід зазначити, що виникнення прогнозного обліку "прогнозував" ще у 1990 році проф. А. Кузьмінський*, ко-

* Автор з вдячністю прийме як застереження, так й іншу інформацію щодо початкування теоретичних засад прогнозного обліку.